

Rozhovor: Ondřej Vašíček debatuje s Petrem Machaém o veřejných financích

29.6.2026 - Ondřej Vašíček | Strana svobodných občanů

Hostem pořadu PRASE byl tentokrát Petra Mach ekonom, zakladatel Svobodných a současného náměstka na Ministerstvu financí, aby s Ondřejem Vašíčkem probral historii jeho politické dráhy, sporná témata veřejných financí a praktická opatření vlády. Rozhovor začali v prostém, místy vzpomínkovém tónu: Mach vzpomínal na své počátky v intelektuálním prostředí (CEP, časopisy LSFR, Sefer, Terra Libera), na stěžejní ideové vlivy (Bastiat, Friedman, Ayn Rand) a na to, jak se jeho názory během desítek let měnily spíše v detailech než v jádru.

Ondřej Vašíček rychle přesunul debatu k současným politickým otázkám: proč se Mach po letech v „liberálním“ prostředí znovu zapojil do politiky přes SPD, a jak to koresponduje s jeho předchozím zakládáním Svobodných. Mach vysvětloval, že jeho historické postoje zůstávají, ale že v praxi platí kompromisy, uvedl například vstup Libora Vondráka ze Svobodných na kandidátku SPD jako nutný pragmatický krok, který zabránil „propadu“ hlasů a umožnil vznik současné koaliční většiny. Diskuse tak spojila osobní vyprávění s politickou kalkulací: Mach popsal svůj odchod z vedení Svobodných, rezignaci na mandát v europarlamentu, návrat k akademické práci a posléze novou politickou angažovanost, včetně nominace na náměstka ministerstva financí.

Hlavní osu rozhovoru pak tvořila veřejná rozpočtová problematika deficit, dluh a možnosti zvýšení příjmů bez zhoršení ekonomické svobody. Mach připomněl, že letošní deficit je sice v řádu stovek miliard korun, ale v relaci k HDP činí kolem tří procent, což je pro srovnání méně dramatické než pouhý absolutní údaj. Vláda si vytyčila trajektorii postupného snižování deficitu přibližně o 0,5procentního bodu ročně. Vašíček s Machem rozebrali, odkud vzít dodatečné příjmy: zdůraznili dvě kategorie opatření (1) zvýšení či efektivnější výběr daní a spotřebních odvodů; (2) úspory ve výdajích státní správy a přerozdělení existujících plateb (např. převzetí poplatků za OZE, koncesionářských plateb apod.). Mach na příkladu cigaret ukázal, že zvýšení daní může být někdy kontraproduktivní (unikání nákupů do Polska), ale současná razantní polská daňová změna paradoxně zvýšila inkaso u nás. Diskuse proto nebyla jednoduchá zvýšit daně je účinné, ale rozumné jen tam, kde to nepoškodí ekonomickou aktivitu.

Oběma hostům leželo na srdci i téma režijních „kouzel“ ve fiskální politice: Mach ocenil, že některá opatření vlády (např. převzetí plateb za obnovitelné zdroje nebo úhrada koncesionářských poplatků státem) mohou krátkodobě zatížit rozpočet, ale současně slouží jako politické rozhodnutí, které odlehčí občanům; na druhé straně jde o posun nákladů jinam do státního rozpočtu. Vašíček a Mach debatovali o tzv. Laferově křivce a případech, kdy vyšší sazby nepřinášejí vyšší výnosy (např. přehnané zdanění OSVČ vedlo k masivnímu poklesu počtu plátců, a tedy i nižšímu inkasu). Mach popisoval praktická opatření, která už ministerstvo chystá nebo navrhuje: zrušení nadbytečných položek, korekce sazeb daní a odvody OSVČ zpět na dřívější pragmatické úrovně, případné snížení korporátní daně (z 21 na 19 procent) a přehodnocení investičních pobídek, aby se zvýšily příjmy bez plošného růstu daňové zátěže.

Vašíček se ptal i na nekonvenční návrhy — Mach navrhl jednu zajímavou „věc“: snížit počet povinných ročníků na základní škole z devíti na osm. Argumentoval tím, že by se tím do trhu práce dříve dostalo ročně cca 100 000 lidí a státní rozpočet by dlouhodobě ušetřil (snížení nákladů na učitele, provoz, jidelny apod.), přičemž efekt by narůstal postupně, jak by absolventi vstupovali do

ekonomiky. Ten návrh představil jako dvojitou dividendu: fiskální úsporu a případné zvýšení ekonomické svobody (rychlejší vstup mladých do samostatného života). Diskuse při tom opakovaně narážela na ideové rozměry Mach je minarchista, ale ne anarchista; řešení musí být praktická a politicky proveditelná.

Rozhovor se dotkl i interních reforem státní správy: Mach konstatoval, že vláda okamžitě zahájila „úklid“ v řadě agentur a rad (zrušení některých zmocněnců, sloučení či přehodnocení rad a agentur), což přineslo provozní úspory; tyto kroky jsou podle něj součástí širšího závazku vlády dostat veřejné finance pod kontrolu. Vašíček připomněl, že takové kroky mají politické i společenské dopady někteří aktéři pociťují ztrátu pozic, jinde dochází k přerozdělení odpovědnosti a Mach přiznal, že i on si uvědomuje nutnost citlivého řízení těchto změn.

V závěru debaty se oba hosté vraceli k praktickému rozměru: Mach zdůraznil, že fiskální disciplína není jen statistická hra jde o rozhodnutí, která mají vliv na běžný život lidí (daně, ceny energií, služeb) a na budoucí generace (dluh). Vašíček svou moderátorskou otázkou akcentoval napětí mezi ideálem snižování daní a pragmatickým nutným financováním státu. Mach odpověděl, že cílem je najít rovnováhu, ale využít příležitosti k dodatečným výběrům (efektivnější výběr, odstranění daňových úniků, případné drobné navýšení sazeb tam, kde to ekonomiku nepoškodí) a současně šetřit na straně výdajů tam, kde jsou plýtvání a překryvy.

Ilustrace: konkrétní případ cigaret posloužil jako praktický příklad fiskálního mechanismu — zvýšení sazeb může vést k úniku do zahraničí a na černý trh, ale v situaci, kdy sousední stát sazby ještě zvýší více, se trh vrátí a státní rozpočty z toho profitují; to ilustruje, proč se fiskální opatření musí plánovat nejen domácími čísly, ale i mezinárodním kontextem.

<https://svobodni.cz/novinky/kompetencni-zaloba-rozdmychala-spor-o-moc-vondracek-tvrde-kritizoval-zasah-ustavniho-soudu>